

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Men heder är ju inte bara en sak”

En studie om samverkan kring hedersrelaterat våld

Annica Möllerstedt

Kandidatuppsats SOPA63

VT2015

Handledare: Weddig Runquist

Abstract

Author: Annica Möllerstedt

Title: "But honor is not just one thing". A study on collaboration on honor-related violence.

[Translated title]

Supervisor: Weddig Runquist

Assessor: Marcus Knutagård

The purpose with this study was to investigate how professionals in social services, school, youth clinic and women shelter in a municipality describes and are experiencing collaboration on honor-related violence with qualitative interviews as methods with six professionals.

New Institutionalism and especially decoupling together with institutional logics and accounts was used as theoretical framework. The result of the study showed that decoupling was used by a number of the participating actors within the collaboration and despite this, the collaboration was described as functional according to the participating actors.

Keywords: honor-related violence, collaboration, decoupling.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
<i>Syfte och frågeställningar</i>	7
<i>Avgränsningar</i>	8
<i>Begreppsdefinitioner</i>	8
2. Orientering om kunskapsläget	9
<i>Olika aspekter av hedersrelaterat våld</i>	9
3. Om samverkan	11
<i>Samverkan som samhällstrend</i>	11
<i>Modeller för samverkan.....</i>	12
<i>Framgångsrika och hämmande faktorer för samverkan</i>	12
4. Teoretisk ram	14
<i>Institutionella logiker.....</i>	14
<i>Isomorfism.....</i>	15
<i>Lösa kopplingar</i>	16
<i>Accounts</i>	16
5. Metod och metodologiska överväganden	17
<i>Val av metod.....</i>	17
<i>Urvalsprocess</i>	18
<i>Genomförandet.....</i>	19
<i>Bearbetning och analys</i>	20
<i>Undersökningens tillförlitlighet.....</i>	20
<i>Forskningsetiska överväganden</i>	21
6. Resultat och analys	23
<i>En enhetlig definition av heder?</i>	23
<i>Hur ser samverkan ut?</i>	26
<i>På lika villkor?</i>	29
<i>Hur ser man på sin egen och andras roll i samverkan?.....</i>	30
<i>Effekterna av samverkan</i>	32
7. Avslutande reflektioner	34
<i>Referenslista</i>	36
<i>Bilaga 1</i>	40

<i>Bilaga 2</i>	41
<i>Bilaga 3</i>	43
<i>Bilaga 4</i>	45
<i>Bilaga 5</i>	46
<i>Bilaga 6</i>	48

1. Inledning

I det statliga betänkandet *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga* (SOU 2014:49, s. 49) beskrivs våld i nära relationer som ett komplext problem som sällan har en enda förklaringspunkt, utan istället är sammanvävt av flera orsaker som alla bidrar till problembilden. Eftersom hälsoeffekterna av våldet är så pass omfattande, föreslog regeringens nationella samordnare att frihet från våld i nära relationer ska vara ett nationellt folkhälsomål (SOU 2014:49, s. 317).

Män och kvinnor utsätts i lika hög grad för olika typer av våldsbrott i nära relationer, men enligt en nationell kartläggning som gjordes 2012 är det mer vanligt att kvinnor utsätts för *grövre* våld (Brå 2014, s. 7). Enligt Brottsförebyggande rådet anmäldes under 2014 totalt 28 200 fall av kvinnomisshandel till polisen, och av dessa var 17 700 misshandel som begåtts inomhus av någon bekant till kvinnan (Brå 2015), vilket är en ökning med 5 procent sedan 2013. Att riskera att bli utsatt för upprepat våld i det egna hemmet är att ständigt befinna sig i stormens öga, vilket gör att dessa kvinnor hamnar i en särskilt utsatt position eftersom hemmet inte längre är den plats där det går att känna sig trygg tillsammans med sina närmaste. Brå (2012) menar att genom de satsningar som gjorts mot våld i nära relationer har anmälningsbenägenheten ökat, samtidigt som mörkertalet när det gäller brott i nära relationer förmodligen är stort (Brå 2014) ”eftersom människor ofta inte vill eller kan berätta om sina erfarenheter av brott i nära relationer, speciellt inte om de grövre formerna av våld” (ibid., s. 47).

En djupt tragisk händelse i början av 2002 blev upptakten till att ”invandrarflickor” skapades av samhället som en ny politisk kategori för att beteckna dem som riskerade att utsättas för vad som har kommit att kallas för hedersrelaterat våld (Björktomta 2012, s. 46). I början av 2002 blev en ung kvinna vid namn Fadime mördad av sin pappa, som till sitt försvar hävdade att han var ”tvungen” att mörda henne för att återupprätta familjens heder (Wikan 2004). Fadime studerade till socionom och hade i pappans och broderns ögon dragit skam över familjen genom sitt västerländska sätt att leva sitt liv, bland annat för att ha haft en svensk pojkvän. Cirka två månader tidigare hade Fadime framträtt vid ett seminarium i riksdagen och hållit ett anförande om sina egna erfarenheter och pratat om ”hur det kan vara att leva som utländsk tjej i Sverige, med dess lagar, seder och kultur” (talet återgivet i sin helhet i *Aftonbladet* 3.2.2001). Hennes död, i likhet med morderna på Pela (1999) och Sara (1996), gjorde att frågan

om hedersrelaterat våld slutgiltigt hamnade på den politiska agendan (Carbin 2010, s. 9). För svenska myndigheter blev en helt ny grupp av flickor och kvinnor utsatta för hot och våld i hemmet synliga, och det är knappast någon överdrift att påstå att det sedan dess har utvecklats en dominerande och kulturellt betingad ”hedersdiskurs” som påverkar både synen på våldsutövning och valet av insatser för unga utsatta flickor och kvinnor med utländsk bakgrund.

Enligt statsvetaren Maria Carbin blev således mordet på Fadime ”en symbol för det svenska samhällets misslyckande” (Björktomta 2013, s. 46), och det blev också startpunkten på olika typer av statliga insatser för att motverka hedersrelaterat våld. Under 2003 påbörjade den dåvarande regeringen ett arbete med att kartlägga hur arbetet kring hedersrelaterat våld såg ut och vilka insatser som behövdes för att arbeta vidare med denna problematik. Som en del av detta arbete gav regeringen i uppdrag till bland annat (dåvarande) Ungdomsstyrelsen att undersöka hur utbredd problematiken var samt vilka insatser som behövdes för myndigheter i arbetet med hedersrelaterat våld.

Ungdomsstyrelsen (2010) genomförde en kartläggning bland 6 000 ungdomar för att undersöka hur många 15-åringar som själva ansåg sig vara begränsade i sin vardag och i val av partner. 13 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna uppgav att de inte kunde välja partner fritt eller spendera sin fritid som de själv önskade. Ett problem med dessa siffror är det inte görs åtskillnad om *varför* ungdomarna kände sig begränsade i sin vardag. Ungdomsstyrelsen menade dock att mörkertalet för ungdomar som var utsatta för hedersrelaterat våld kunde vara stort och att många fler ungdomar kunde befaras leva under samma omständigheter.

Ungdomsstyrelsen (2010, s. 13) hävdade också i samma rapport att en förutsättning för att målen i den nationella ungdomspolitikerna ska kunna nås, är att myndigheter samarbetar då de har olika inbördes ansvarsområden. I en delrapport har Hanberger, Ghazinour och Mårald (2006, s. 55) gjort en kartläggning av hur samarbetet ser ut mellan framför allt myndigheter och ideella organisationer på nationell, regional och lokal nivå. Forskarlaget menar att samverkan mellan olika instanser är nödvändigt för att kunna arbeta förebyggande men även för att ta tillvara på den kunskap som de olika instanserna besitter. Samtidigt pekar de på förekomsten av revirtänkande och att instanserna som samverkar inte gör det på lika villkor, vilket hindrar ett mer djupgående samarbete (ibid., s. 62, 64).

Det finns flera olika synsätt på hedersrelaterat våld och i en slutrapport som Hanberger, Ghazinour och Mårald (2008, s.18) har genomfört listar de följande sju synsätt: könsmakt/feministiskt, kulturellt, generationsmakt, mänskliga rättigheter/genus, psykiatriskt, systemteori samt konstruerat problem utan verklighetsförankring. Beroende på val av synsätt ges olika tolkningar och förklaringar till hedersrelaterat våld, vilket samtidigt gör att man närmar sig problemet och hur det ska lösas på olika sätt. Detta kräver, enligt ovannämnda forskare, att myndigheterna kan hitta ett sätt att ta tillvara på olika myndigheters kompetens och att samverka över den egna myndighetens gränser för att kunna möta dessa ungdomar på bästa sätt. Betoningen av samverkan mellan olika organisationer som en avgörande framgångsfaktor i arbetet med utsatta grupper har enligt Johansson (2011) varit en utvecklingstrend både i Sverige och i andra länder under de senaste 25–30 åren. Det har utvecklats en samverkansdiskurs (ibid.), där samverkan framstår som ”välfärdsstatens nya arbetsform” (Danermark & Kullberg 1999, s. 166). I kapitel 3 kommer jag att mer utförligt redogöra för olika aspekter för samverkan.

Mot denna bakgrund är det angeläget att studera hur olika aktörer på kommunal nivå motiverar sin samverkan mot hedersrelaterat våld och vilka samverkansformer som avses. Även frågan om deras syn på och användning av kategorin hedersrelaterat våld i förhållande till våld i nära relationer, framstår som viktig att undersöka. Undersökningen har jag förlagt till *en* kommun i södra Sverige och omfattar fyra verksamheter: socialtjänsten, ungdomsmottagning, skola och kvinno-/tjejjour.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka tjänstemäns upplevelser och erfarenheter av samverkan mellan kommunala verksamheter vad gäller flickor och unga kvinnor som är eller kan misstänkas vara utsatta för hedersrelaterat våld. Vidare är syftet att studera konsekvenser av hur denna samverkan är utformad samt hur hedersrelaterat våld uppfattas av dessa tjänstemän.

Syftet kan brytas ned i följande frågeställningar:

- Förekommer enligt berörda tjänstemän någon organiserad samverkan inom och mellan olika kommunala verksamheter som kommer i kontakt med dessa flickor/unga kvinnor?
- Hur beskriver verksamhetsföreträdarna formerna för deras samverkan?

- I vilken omfattning svarar graden av samverkan mot de uppsatta målen i socialtjänstlagen?

Avgränsningar

Då det inte finns utrymme i denna typ av studie att undersöka alla instanser som samverkar kring hedersrelaterat våld, så har jag valt att begränsa mig till samverkan enbart till socialtjänst, skola, ungdomsmottagning och kvinno-/tjejjour. Även om det hade varit intressant att undersöka hur samverkan mellan föräldrar och myndighet kan se ut enligt de olika verksamhetsföreträdarna, så har jag valt att inte involvera föräldrarna i denna studie. Även om killar och homosexuella ungdomar nämns under intervjuerna som utsatta för hedersrelaterat våld, så är inte mitt fokus dessa specifika målgrupper. Jag har även begränsat mig till kommunala verksamheter inom *en* kommun för att få en samlad bild av hur de olika tjänstemännen beskriver och upplever samverkansprocessen inom och mellan varandras organisationer.

Begreppsdefinitioner

Det finns ingen klar och tydlig definition av begreppet hedersrelaterat våld, utan det beskrivs som mäns våld eller hot om våld gentemot kvinnor för att begränsa handlingsutrymmet eller val av partner, och där förövaren/na är en familjemedlem, släkting eller någon annan som tillhör gemenskapen och som kollektivt svarar för en bestraffning i det fall den unge bryter mot vissa normer som sätter familjen heder på spel (NCK 2014). Hedersrelaterat våld anses inte vara begränsat till flickor, utan även pojkar kan vara utsatta och på senare år har man inkluderat ungdomar som avviker från den heterosexuella normen och på så sätt sätter familjens heder på spel.

2. Orientering om kunskapsläget

För att skapa mig en bild av kunskapsläget ser ut kring hedersrelaterat våld har jag sökt på LUBsearch. Jag begränsade min sökning till artiklar som var peer-reviewed för att säkra att de uppfyller kraven på vetenskaplig standard. Jag har använt mig av sökfrasen hedersrelaterat våld och *honor related violence* samt förkortningen HRV. Jag gjorde även en sökning på Google med samma sökfraser och fick då upp mestadels debattinlägg och bloggar, men då jag bedömt att de senare inte är relevanta i denna studie så har jag helt bortsett från dessa. I min genomgång av litteraturen har jag även använt mig av referenslistorna och på så sätt hittat vidare till ytterligare relevant litteratur. För att komplettera min sökning sökte jag på hedersrelaterat våld på Bibliotek Skåne Nordväst och fick då träffar på 38 böcker som publicerats mellan 2001 och 2015. Litteraturen är en blandning mellan självbiografier och facklitteratur.

I min första sökning i LUBsearch fick jag totalt upp 367 träffar. För att få en bild av litteraturutvecklingen kring HRV sökte jag på 10-årsperioder med början på 1980. Under åren 1980–1990 fick jag träff på en artikel som inte behandlade hedersrelaterat våld utan istället unga mäns heder och polisingripande. Med min sökning för åren 1991–2000 fick jag 18 träffar varav en behandlade hedersrelaterat våld. I denna artikel diskuteras hederns betydelse för emotionella reaktioner i en jämförelse mellan män i Nederländerna och Spanien. Dessa sökresultat tolkar jag som att hedersrelaterat våld ännu vid denna tidpunkt inte hade uppmärksamats som ett socialt problem. Flertalet artiklar har alltså skrivits mellan 2001 och 2015.

Olika aspekter av hedersrelaterat våld

För att sammanfatta resultatet av min genomgång av kunskapsläget kan man iaktta en förändring under denna period där flera av artiklarna (t.ex. Kulwickski 2002) belyser hedersrelaterat våld ur ett kulturellt perspektiv. Vissa etniska grupper tillskrivs som kollektivt ansvariga för utövningen av hedersrelaterat våld, där man i stort sett har satt likhetstecken mellan kultur och religion. Sabine Gruber (2011) skriver om hur detta synsätt har fått genomslag i skolans värld och hur arbetet med hedersrelaterat våld uteslutande har inriktats mot familjer med annan etnicitet och med exkludering och stigmatisering som följd. År 2010 publicerade Skolverket en handbok för rektorer att använda som stöd i arbetet med hedersrelaterat våld, och där den centrala myndigheten skiljer på barn som får illa å ena sidan och hedersrelaterat våld å andra sidan. Kultur som fenomen omtalas fortfarande men det har inte begränsats till ett

visst geografiskt område, utan man talar om familjer som har en patriarkal struktur och att hederskulturer inte kan kopplas till en viss religion utan handlar om ett förhållningssätt inom familjen (Björktomta 2013). Hedersrelaterat våld ses som en jämlikhetsfråga, där män utövar våld mot kvinnor för att få eller behålla sin makt (t.ex. Hellgren & Hobson 2008). Samtidigt särskiljs hedersrelaterat våld från det ”typiska” våldet i nära relationer på grund av de kollektiva inslagen vilket enligt Brå (2012, s. 7) är nödvändigt för att kunna hantera dessa ärenden på bästa sätt. På senare år har även hedersrelaterat våld diskuterats som ett brott mot de mänskliga rättigheterna (t.ex. Rafferty 2013), och i den nationella samordnarens betänkande *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga* (SOU 2014:49) framförs att det behövs insatser för att motverka handlingar ”... att försvåra för handlingssätt som motverkar jämställdhet och de mänskliga rättigheterna överlag” (s. 213).

I Sverige beskrivs hedersrelaterat våld som en jämställdhetsfråga och kvinnors rätt till att kunna nyttja sina mänskliga rättigheter fullt ut (Regeringens skr. 2007/08:39, s. 5) och det är utifrån detta som regeringen och myndigheter på olika nivåer utformar och riktar sina insatser, även om frågan om implementering av centrala intentioner på lokal nivå långtifrån är en enkel process (se t.ex. Markström 2003 om psykiatrireformen).

Avslutningsvis kan det beträffande kunskapsläget påpekas, att den etablerade forskningen överens om hur hedersrelaterat våld utövas men förklaringen, för att besvara frågan *varför*, är kontroversiell och omdiskuterad där forskares olika perspektiv och utgångspunkter gör att de i slutändan positioner sig olika (Carbin 2010, s. 9). Exempelvis kan som en motpol nämnas Schyttler m.fl. (2009) som har sin utgångspunkt i hedersrelaterat våld som kulturellt betingat, där hedersvåld ofta betraktas som en reaktion från föräldrar när döttrarna i familjen försöker anamma ett mer västerländskt sätt och därigenom utmanar den egna kulturen. En motsatt uppfattning har Alinia (2011) som menar att genom att inta ett kulturellt perspektiv skapas det en klyfta mellan ”oss” och ”dem” och därför måste våldet ses i sin historiska kontext för att undvika ytterligare segregering. Ett annat skäl är att undvika en gradering av våld, då hedersrelaterat våld oftast ses som grövre än ”svenskt” våld. Björktomta (2013) menar däremot i sin avhandling, att hedersrelaterat våld är en konsekvens av att den patriarkala ordningen utmanas och våldet kan inte tillskrivas någon speciell kultur utan den patriarkala kulturen förekommer på flera håll i världen och inte endast i vissa regioner eller religioner.

3. Om samverkan

Samverkan som samhällstrend

Sedan den 1 juli 2003 finns en gemensam skyldighet för polisen, hälso- och sjukvården, förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen, att på socialtjänstens initiativ samverka kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa (för socialtjänsten: 5 kap. 1a § SoL). Exempelvis står det följande i 6 § polislagen: ”Polismyndigheten ska fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem.” I skollagen stadgas följande i 29 kap. 13 §: ”Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.” I hälso- och sjukvårdslagen finns motsvarande bestämmelse i 2f §. Däremot beskrivs inte *hur* denna samverkan ska utformas och bedrivas.

Samverkan kan enligt Danermark (2005) definieras som ”... medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte” (s. 15). Axelsson och Bihar Axelsson (2013, s. 21) menar att samverkan är nödvändig för att möta komplexa problem och kan ses som en konsekvens av den specialisering som utvecklats inom välfärdssektorn. När alla är ”experter” på sitt område är det nödvändigt att hitta former där alla kan bidra med sin expertis för att på bästa sätt ge hjälp och stöd till den som berörs. Inte bara den enskilde som behöver hjälpen berörs, utan Danermark och Kullberg (1999, s. 9) beskriver det som en ny typ av beroendeförhållande mellan verksamheterna där de måste samverka för att överhuvud taget kunna genomföra sina uppdrag, men samverkan kan också tänka bidra till en ökad legitimitet för organisationen eftersom det för många organisationer är uttryckt som en skyldighet (se ovan).

Forskarna Axelsson och Bihar Axelsson (2013, s. 22) framhåller också att samverkan kan ses som en samhällstrend där det som är den moderna organisationens sätt att arbeta anammas av ett organisationsfält och organisationerna tenderar att efterlikna varandra. Røvik (2000) menar att detta kan ses som ett recept på olika lösningar för organisationer som reser runt tills de snappas upp av auktoriteter i organisationen som sedan implementerar dessa i sin organisation. Löfström (2013, s. 275) skriver om samverkansprojekt och hur man konstruerar gränser

och menar att samverkan nästintill uppfattas som en ”magisk lösning” för offentliga organisationer när det uppstår problem. De inledande exemplen med tillägg om samverkan i olika lagar den 1 juli 2003 kan delvis ses mot denna bakgrund.

Modeller för samverkan

Samverkan kan strukturellt ha olika utformning och ske enligt olika modeller och på olika vis. En relativt ny organisatorisk form av myndighetssamverkan är Barnahus där olika professioner samverkar med varandra, men på olika sätt (Johansson 2011). Innehållet och graden av samverkan har illustrerats i en schematisk modell av Westrin (1986), baserad på ett arbete av Bengt Berggren, och denna modell är en bra utgångspunkt när man vill undersöka och analysera vilken typ av samverkan som olika aktörer pratar om.

Westrin lyfter fram fem olika samverkanstyper: Separation (icke samarbete), koordination (samordning), kollaboration (samverkan), integration (sammansmältning) och konsultation (samråd). Separation innebär att myndigheter verkar var och en för sig och utan några gemensamma gränser. Nästa steg är koordination som enligt Westrin kan ses som en samordning, i sin enklaste form en ”additiv samordning” (s. 284) då det till en insats tillförs ytterligare en insats av någon annan. Ett exempel kan vara att en patient remitteras från vårdcentralen till en specialistläkare. Inget egentligt samarbete sker utan det är mer av en överlämning. Nästa steg i modellen är kollaboration men här vill jag istället placera konsultation, vilket Westrin (och Berggren) menar är en särskild typ av kollaboration, då det innebär att någon bistår med sin expertkunskap om något (t.ex. handledning eller samrådsförfarande); jag tolkar det som ett kort samarbete i ett specifikt ärende. Därefter kommer kollaboration där olika professioner samlas för att gemensamt diskutera ett ärende och sedan har en återkoppling om vad man kommit fram till. Ett exempel skulle kunna vara den vårdplanering som sker på ett sjukhus innan patienten skrivs ut. Det sista steget i denna modell är integration vilket innebär att två organisationer ”smälts samma” och agerar som en organisation, vilket Westrin (1986) är kritisk till. Han anser att detta enbart är befogat ”när två verksamheter eller yrkesgrupper har så likartade uppgifter att det bara finns marginellt utrymme för den egna professionaliteten” (s. 284).

Framgångsrika och hämmande faktorer för samverkan

Danermark och Kullberg (1999, s. 54-55) menar för sin del att en rad faktorer bör vägas in om samverkan ska bli framgångsrik eller inte. Exempel på faktorer som de anser vara avgörande

är förekomsten av vagt formulerade mål, deltagande på ojämna villkor, oklar ansvarsfördelning och hög personalomsättning. Vidare framhåller de att genom att utveckla gemensamma ramar, mål och ansvars- och kostnadsfördelning så kan man ta sig förbi hinder för samverkan. Ove Grape (2006) har utifrån empiriska studier listat faktorer som har visat sig vara framgångsrika i samverkansprojekt, respektive haft en hämmande inverkan. Grapes genomgång sammanfaller delvis med ovannämnda av Danermark och Kullberg. Som framgångsrika faktorer pekar Grape på förekomsten av gemensamma mål och lokaler, samordnad administrativ och politisk ledning, lagarbete och klart definierade funktions- och huvudmannagränser. Faktorer som däremot är hämmande kan vara skilda målsättningar, olika kunskaps-traditioner, ekonomiska intressen, skilda etiska regler, olika organisatoriska strukturer, oklar ansvarsfördelning, asymmetriska relationer mellan de samverkande parterna, dålig samordning, hög personalomsättning och hög arbetsbelastning. Grapes slutsats, tvärt emot vad Westrin (1986) skriver, är att en framgångsrik samverkan har samband med en hög grad av vertikal (hierarkisk) och horisontell (mellan aktörer på samma nivå) integration (Grape 2006, s. 58).

Jag kommer i min analys att utgå ifrån Westrins (1986) indelningsgrunder av olika typer och grader av samverkan, då jag upplever att den på ett enkelt sätt visar hur samverkan är utvecklad och på vilket vis organisationerna förhåller sig till varandra. Men dessutom visar Westrins modell hur djupt samverkan når i organisationerna. Man kan anta att utifrån Westrins (1986) fyra olika nivåer av samverkan där den sista är en sammansmältning av två organisationer kan man se dessa nivåer som ett mått på i hur hög grad formen av samverkan har påverkan i organisationen. Detta tillsammans med begreppet lösa kopplingar ger en bra utgångspunkt i min analys.

4. Teoretisk ram

Jag kommer i min analys av empirin att huvudsakligen utgå från ett nyinstitutionellt perspektiv. Nyinstitutionell teori är en teoribildning som är tvärvetenskaplig och man kan därför se spår av många andra akademiska discipliner, t.ex. sociologi, företagsekonomi och statsvetenskap (Stern 1999, s. 78). En gemensam nämnare är de betonar samspelet mellan organisation och samhälle (ibid). Då syftet med detta arbete är att undersöka hur organisationer samverkar och hur den samverkan är utformad, så anser jag att detta teoretiska perspektiv väl passar in för att analysera min empiri.

Nyinstitutionell teori har sin bakgrund i en artikel skriven av två sociologer på 1970-talet (Meyer & Rowan 1977), där de ifrågasätter om organisationer bör eller kan ses som rationella verktyg som når sina produktionsmål genom logisk genomgång av de alternativ som finns tillgängliga. Artikeln kan sägas ha blivit startskottet för hur man ser på vilken påverkan som omgivningen har på organisationen och att det inte går att se organisationer som isolerade öar, avskurna från samhället.

Inom nyinstitutionell teori har begreppet *institution* en dubbel betydelse – dels själva byggnaderna, den faktiska platsen (t.ex. en skola), men man menar även det som sker i själva byggnaden, alltså det som görs, hur det görs och varför det görs på ett visst sätt men även det som inte sägs eller görs (Stern 1999, s. 77). Med andra ord: själva kulturen i en organisation, det man ibland säger ”sitta i väggarna”. I fokus för nyinstitutionell teori står hur olika organisationsstrukturer sprids samt vilka processer som kan urskiljas inom olika organisationsfält (Strannegård & Eriksson-Zetterquist (2011, s. 73). Ahrne, Roman och Franzén (1996, s. 18) beskriver organisationsfältet som ett socialt landskap där man på avstånd ser en helhet men vid en närmare betraktelse går det att identifiera att de olika delarna drar åt olika håll och påverkas av inneboende styrkeförhållande.

Institutionella logiker

Thornton och Ocasio (2008) beskriver institutionella logiker som de verktyg, såsom språk och symboler, som aktörerna inom en organisation kan använda för att få igenom sitt tankesätt när man möter aktörer från andra verksamhetsområden.

Även om de olika aktörerna i min studie representerar olika myndigheter, så kan de genom sin medverkan i organiserad samverkan kring hedersrelaterat våld ses befinna sig inom samma fält. Susanna Johansson (2011, s. 119) menar i sin avhandling om samverkan i barnahus att när flera professioner ska samverka kring en gemensam fråga blir maktaspekten central. Vidare menar Johansson att i samverkan deltar aktörerna utifrån olika förutsättningar men även olika regelverk. Det innebär att organisationerna som deltar i organiserad samverkan gör det på ojämlika villkor, då de inte har samma legitimitet och tyngd. Den med störst makt gör anspråk på störst tolkningsutrymme och därmed blir dess organisatoriska logik den styrande.

En central fråga inom nyinstitutionell teori är hur det kan komma sig att när det finns så många modeller att organisera sig efter så tenderar organisationer inom ett fält att anamma liknande modeller (Strannegård & Eriksson-Zetterquist 2011, s. 73). Røvik (1998) förklarar detta i sin teori om att ”recept” med lösningar för organisatoriska problem ”reser” runt mellan olika organisationer och bidrar till ett mer homogent organisationsfält. Utmärkande för recepten är att de framställs som en universallösning som är redo att användas och passar för alla typer av organisationer. Genom att lägga fram effekter av recepten som är svåra för organisationer att argumentera emot, så blir de nästan tvingande att införliva i organisationen för att den av omgivningen ska betraktas som effektiv, modern och behålla sin legitimitet. Som nämnts tidigare ses samverkan som en nästintill magisk lösning och Røviks (1998) teori kan ses som ett komplement till hur dessa rationella myter sprids och ge en förklaring till att samverkan fått sin betydelse.

Isomorfism

Stern (1999, s. 84-85) menar att det går att urskilja tre drivkrafter bakom denna likformighet (med utgångspunkt från DiMaggio och Powells klassiska artikel från 1983) – tvingande isomorfism, mimetisk isomorfism och normativ isomorfism. *Tvingande* isomorfism är till exempel lagstiftning som organisationer har att förhålla sig och som på vis kan tvinga organisationer att bli mer lika varandra. *Mimetisk* isomorfism uppstår genom att organisationer härmar varandra, medan *normativ* isomorfism kan ses som ett resultat av att organisationer bland annat anställer personal med liknade utbildningen och bakgrund och på det viset skapar en norm.

Lösa kopplingar

Inom nyinstitutionell teori hävdas att denna process hos en organisation inte behöver nå längre än till ytan. Det som organisationen visar upp utåt är den formella, rationella strukturen hos en organisation som är nödvändig för att ses som effektiv och legitim av sin omgivning men denna rationaliserade myt stämmer inte alltid med vad eller hur man egentligen gör men organisationen har därmed tryggt sin överlevnad (Meyer & Rowan 1977). Eriksson-Zetterquist, Kalling och Styhre (2006, s. 289) framhåller, att genom dessa lösa kopplingar mellan den formella och informella strukturen i en organisation kan den snabbt svara upp mot förändringskrav i omgivningen men utan att egentligen ha ändrat något substantiellt inom organisationen. Den decentralisering som skett där organisationer i hög grad delar in sin verksamhet i mindre enheter eller arbetar projektorienterat, kan ses som att organisationen är beredd att möta omgivningens krav på förändring men ändå behålla sin identitet och legitimitet.

Stern (1999, s. 82) menar att denna löskoppling mellan policies, omorganiseringar och nya arbetssätt som implementeras i en organisation måste ha ett begränsat inflytande på det som faktiskt görs. För som Boxenbaum och Jonsson (2008, s. 86) påpekar måste organisationer ofta möta flera motstridiga krav samtidigt och för att undvika konflikterna som kan uppstå hanterar organisationen med att säga en sak, bestämma en sak och göra en annan sak. Alternativet skulle vara att bara möta ett av kraven och därmed bara tillfredsställa det.

Accounts

De amerikanska sociologerna Scott och Lyman (2013/1968) menar att accounts används när en handling blir utsatt för en kritisk granskning, exempelvis när en socialsekreterares beslut ifrågasätts av den som är berörd eller av andra aktörer med följd att socialarbetaren ”ställs till svars”. Med andra ord: när någon måste förklara sitt ställningstagande. Scott och Lyman (2013) skiljer på två olika typer av accounts: *ursäkter* och *rättfärdigande*. Ursäkter används för att t.ex. socialsekreteraren ska undvika att ta det fulla ansvaret för handlingen genom att skylla på externa omständigheter (att t.ex. chefen eller nämnden motsatte sig socialarbetarens uppfattning, medan rättfärdigande används när någon visserligen tar ansvar för sin handling eller beslut och motiverar detta med att alternativet skulle framstå som sämre eller att andra tillvägagångssätt redan hade prövats (t.ex. frivilliga insatser enligt socialtjänstlagen).

5. Metod och metodologiska överväganden

Val av metod

Jag har i arbetet med denna undersökning utgått från en induktiv forskningsansats, som i korthet innebär att forskaren intar ett tolkande synsätt för att generera teorier (Bryman 2008, s. 40-41). Inom ramen för denna ansats har jag använt mig av kvalitativ metod som är relevant att använda vid undersökningar av hur informanter uppfattar den sociala verkligheten samt upplevelser, tankar och intentioner om sociala fenomen och problem (Malterud 2014, s. 39f.; Ahrne & Svensson 2011, s. 12). Om föremålet för studien är, som i mitt fall, tjänstemän i en viss kommun är det alltså deras subjektiva uppfattningar och upplevelser som står i centrum, vilket innebär att en kvalitativt inriktad undersökning saknar de kunskapsanspråk som en studie där kvantitativ metod hade använts

För att besvara mina frågeställningar har jag använt mig av semistrukturerade intervjuer. Då jag velat fånga respondenternas upplevelser, beskrivningar och erfarenheter, så är detta en lämplig intervjumetod. Semistrukturerade intervjuer utgår vanligtvis från en intervjuguide med en uppsättning på förhand formulerade intervjufrågor, men med möjligheter att ställa följdfrågor och därmed anpassa intervjun efter vad som tas upp under intervjun (Bryman 2011, s. 206). Denna intervjuform lämnar utrymme för att frångå intervjuguiden och vara öppen för det respondenten berättar (Eriksson-Zetterquist & Arhne 2011, s. 40). Kvale (1997, s. 36) menar att en av fördelarna med kvalitativa intervjuer är just att man kan fånga upp detaljer eller det underförstådda och direkt pröva sin tolkning med en följdfråga.

Kvalitativa intervjuer ses numera alltmer som ”aktiva intervjuer” och inte utslag av att en part är aktiv med att ställa frågor och den andra passivt besvarar frågorna. Istället är intervjun en interaktion mellan intervjuare och respondent som resulterar i att man skapar ny gemensam kunskap (Runquist 2012, med hänvisning till andra metodforskare). Intervjun är med andra *samtalsliknande*, vilket jag också har eftersträvat att uppnå.

Urvalsprocess

Jag har i mitt urval av respondenter vänt mig till professionella som arbetar inom de myndigheter som är relevanta för denna studie inom en och samma kommun. Jag hade sedan tidigare kontakt med en socialsekreterare för att hon skulle kunna medverka som forskningsperson i undersökningen. Men då hon nyligen hade bytt arbetsplats kände hon att hon inte kunde delge mig några erfarenheter eller kunskap från den nu aktuella kommunen. Hon kunde däremot hjälpa till med att förmedla kontaktuppgifter med andra professionella inom socialtjänst och kvinnojouren som hon kände till arbetar med s.k. hedersrelaterade frågor. Även om mitt tillvägagångssätt i urvalsprocessen skulle kunna beskrivas som ett snöbolls- eller kedjeurval (Bryman 2011, s. 434) då jag fick hjälp att komma i kontakt med respondenter, så skulle jag ändå beskriva urvalet som målstyrt (Bryman 2011, s. 434-435). Jag hade redan på förhand bestämt vilka myndigheter och representanter för dessa som jag ville intervjua och var inte beroende av nämnda socialsekreterare för att komma i kontakt med dessa. Undantaget är den verksamhetschef som jag intervjuat, eftersom dennes namn kom upp under en av intervjuerna.

Jag kontaktade förutom socialtjänst, skola, kvinnojour och ungdomsmottagningen även polismyndigheten i kommunen men den senare avböjde att delta. Totalt ingår sex personer i studien och med följande organisatoriska hemvist:

Socialtjänst	3 ip.
Skolan	1 ip.
Kvinnojour	1 ip.
Ungdoms- mottagning	1 ip.

På socialtjänsten intervjuade jag två socialsekreterare och en verksamhetschef, på skolan träffade jag en skolkurator, på ungdomsmottagningen en barnmorska och från kvinnojouren en socionom.

För att komma i kontakt med socialtjänsten fick jag, som framgår ovan, en kontaktuppgift av socialsekreteraren som jag tidigare hade varit i kontakt med och skickade ett informationsbrev där jag presenterade min undersökning och där det också bland annat framgick de forsknings-etiska överväganden som genomsyrar studien (bilaga 1). Jag tog därefter telefonkontakt men utan att få något svar. Senare fick jag en bekräftelse via mail att socialtjänsten tackade ja till

att medverka, men de två socialsekreterarna ställde krav på att vilja intervjuas *samtidigt* (gruppintervju), trots min klart uttalade önskan om enskilda intervjuer. På grund av tidsbrist tvingades jag acceptera detta krav, trots mina betänkligheter som också besannades vid intervjutillfället.

Kontaktuppgifter till Ungdomsmottagningen hittade jag på dess hemsida. Jag kontaktade mottagningen först via telefon och sedan mailade jag ett informationsbrev till barnmorskan som jag pratat i telefon med, så att verksamheten kunde ta ställning till om man ville medverka eller ej. Därefter kontaktade jag mottagningen återigen per telefon för att få en bekräftelse.

Kvinnojouren kontaktade jag via telefon och jag lämnade då mina kontaktuppgifter så att någon representant senare kunde återkomma till mig, eftersom utomstående inte tilläts kontakta verksamheten direkt. Jag skickade därför inte ett informationsbrev till kvinnojouren, utan lämnade informationen muntligt i samband med intervjun. För att komma i kontakt med en skolkurator gick jag in på kommunens hemsida och valde en skola på måfå och ringde därefter upp skolans rektor. Jag valde att begränsa mig till högstadie- och gymnasieskolor, då jag under min litteraturgenomgång uppfattat att när hedersproblematik främst börjar synliggöras är när tjejerna når tonåren. När jag inte fått någon kontakt efter några dagar skickade jag informationsbrevet till fyra skolors rektorer samtidigt och ringde upp samtliga två dagar senare. En rektor svarade och återkom med kontaktuppgifter till deras kurator ett par dagar senare.

Av ovanstående framgår tämligen väl att det har varit svårt att få tag i respondenter. Många av telefonsamtalen och mailen har inte besvarats och jag fick ringa flera gånger innan jag lyckades få tag i någon alls. Dessa utdragna försök till kontakter fördröjde arbetet med ett par veckor.

Genomförandet

Innan den första intervjun genomfördes med de båda socialsekreterarna gjorde jag en testintervju med en socialsekreterare som jag känner privat. Syftet med denna intervju var att få en uppfattning hur frågorna fungerade och hur de upplevdes av ”testpersonen”, hur lång tid jag kunde räkna med att intervjuerna skulle ta samt bekanta mig med inspelningsutrustningen (diktafon).

Alla intervjuer genomfördes på respondenternas kontor. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011, s. 45) menar att om intervjun naturligt är knuten till en arbetsplats så är detta en fördel. Möjligheten att genomföra intervjuerna på annan plats än respondenternas kontor var aldrig uppe till diskussion, varför det kändes naturligt att jag tog mig till dem.

Jag utarbetade en intervjuguide (bilaga 2) som jag använde i min första intervju och har sedan använt den som grund vid de fortsatta intervjuerna, men med nödvändiga ändringar för att anpassa frågorna efter de verksamheter som jag sedan intervjuade (bilaga 3-6). En del ändringar i intervjufrågorna behövde göras från en gång till annan även av det skälet att de inte fyllde sitt syfte eller att jag upplevde att respondenterna inte förstod min fråga.

Alla intervjuerna spelades in på diktafon. Att jag spelade in intervjuerna gjorde att jag kunde fokusera på vad som sades under intervjun och inte samtidigt behöva föra anteckningar, vilket dock hade varit ett mindre bra alternativ eftersom undersökningens tillförlitlighet hade blivit lidande.

Bearbetning och analys

Efter genomförda intervjuer transkriberade jag ordagrant samtliga intervjuer. Transkriberingen utgick från respondenternas talspråk men redigerades (varsamt) redan i samband med utskriften för att kunna bli läsbar. Jag valde att anpassa talspråk till skrivspråk och inte skriva ut icke-verbala uttryck för att underlätta läsningen. Under transkriberingen numrerade jag alla rader för att lättare kunna tematisera intervjuutskriften. Jag har sedan läst igenom intervjuerna flera gånger för att hitta olika mönster, gemensamma teman och kopplingar till kunskapsorienteringen. Slutligen har jag läst igenom intervjuerna för att analysera dem utifrån min teoretiska ram.

För att identifiera teman läste jag intervjuerna flera gånger för att se om det fanns återkommande synsätt, resonemang osv. i de olika intervjuerna. När jag väl hade hittat dessa valde jag att placera citaten i ett separat dokument för att kunna ställa de olika utsagorna mot varandra.

Undersökningens tillförlitlighet

Bryman (2011, s. 352) diskuterar frågan om reliabilitet och validitet i en kvalitativ studie. Validitet utgår från en kvantitativ kunskapssyn och handlar om ”huruvida ett mått för ett

begrepp verkligen speglar det som begreppet anses beteckna” (ibid., s. 50), eller något mer förenklat uttryckt: om undersökningen verkligen mäter det som den utger sig för att göra. Relevansen att använda validitet och systerbegreppet reliabilitet (om mätningens pålitlighet och följdriktighet; ibid., s. 161) ifrågasattes under 1990-talet av vissa metodforskare och istället introducerades alternativa kvalitetskriterier vid kvalitativ forskning (ibid., s. 352). Bryman (2011, s. 354-357) lyfter fram fyra kriterier för tillförlitlighet: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera.

Genom att redogöra för alla stegen i forskningsfasen så uppfyller jag kravet på ”pålitlighet” som innebär att forskaren ska ge ”en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser av forskningsprocessen” (Bryman 2011, s. 355). Genom att exempelvis intervjua representanter för flera myndigheter har jag tagit del av fler perspektiv på samverkan vilket bidrar till en hög grad av tillförlitlighet jämfört med om enbart hade intervjuat en av parterna.

Forskningsetiska överväganden

För att min studie ska uppfylla de forskningsetiska krav som ställs på all samhällsvetenskaplig forskning så har jag utgått från de fyra grundläggande principerna som finns uppställda av Vetenskapsrådet (u.å., s. 6). Dessa är informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. Jag har i informationsbrevet till respondenterna förklarat vad dessa principer i korthet innebär för deras del. Alla respondenter har fått möjlighet att ta ställning till om de (frivilligt) önskar medverka i studien, vilket har skett i god tid innan våra avtalade intervjuer. Jag har även i samband med intervjuerna muntligt frågat om de tagit del av informationsbrevet och om de haft några frågor eller invändningar. Respondenternas deltagande bygger alltså på s.k. informerat samtycke.

Något som jag inte reflekterade över före intervjuerna var att jag i mitt informationsbrev listade de myndigheter som jag avsåg att intervjua, vilket gjorde att det uppstod situationer där jag av vissa respondenter fick frågor om vissa specifika saker och om de andra intervjupersonerna sagt något när jag varit där och intervjuat dem. För att kunna upprätthålla konfidentialitetskravet valde jag att bara svara att de fått svara på i stort sett samma frågor som jag ställer nu men jag ville gärna ta del av just den nämnda respondentens tankar kring detta. Ett annat problem med konfidentialitetskravet är att kommunen i min studie inte är så stor till invånarantalet och flera gånger har respondenterna påpekat att om ett misstänkt fall gällande hedersrelaterat våld blir aktuellt, så är det inte särskilt svårt att räkna ut vem som avses. Jag

antar att samma sak gäller för respondenterna. Men i och med att jag har varit tydlig redan i informationsbrevet om vilka de berörda myndigheterna är, så har respondenterna kunnat ta ställning till om verkligen vill medverka i undersökningen. För att stärka respondenternas anonymitet har jag avidentifierat både deras eget och kommunens namn.

6. Resultat och analys

I detta kapitel ger jag en integrerad redogörelse och analys av undersökningens resultat. Som framgår av kapitel 5 baseras undersökningen på sex intervjuer med företrädare från socialtjänst, skola, ungdomsmottagning och kvinnojour i en sydsvensk kommun.

En enhetlig definition av heder?

En av förutsättningarna för en fungerande samverkan är att aktörerna delar en gemensam referensram (Danermark & Kullberg 1999). Att hedersrelaterat våld är svårdefinierat har jag nämnt tidigare och i den studerade kommunen har man tillsammans med landstinget gett ut en handbok¹ vars syfte är att den ska kunna användas som verktyg för alla myndigheter och instanser som kan tänkas komma i kontakt med hedersrelaterat våld. I definitionen av denna typ av våld utgår man från samma definition som länsstyrelsen tidigare har formulerat:

... ett mansdominerat system och tankesätt som är grundcentrerat och upptaget med tankar om heder och skam, oskuld och kyskhet.

Schyttler och Linell (2008) har med sin artikel där de jämför två grupper omhändertagna flickor – där den ena gruppen kommer från en hederskultur – fått ett stort inflytande över definition och förklaringsmodell av hedersrelaterat våld i samhället i stort, däribland i nämnda handbok. Ovannämnda forskares kulturalistiska resonemang står i bjärt kontrast till det Björktomt (2013) skriver om i sin avhandling rörande flickors motståndsstrategier gentemot sina patriarkala familjestrukturer för att skapa sig ett eget utrymme utanför familjens normer. Vidare menar Björktomt (2013, s. 313) att våldet bryter ut när pappans/familjens heder eller anseende hotas. I en patriarkal ordning är det inte tvunget att det är pappan som har slutgiltigt mandat att bestämma denna fråga, utan det kan vara som en socialsekreterare påpekar:

... men det är ju kanske inte pappa som bestämmer, det sitter kanske en gammal farfar i Irak som bestämmer allt. (Socialsekreterare 1)

Att socialsekreteraren tänker att det kan vara en släkting i Irak som bestämmer visar att även om socialsekreterare tänker i förekomsten patriarkala strukturer som en förklaring så är det

¹ För att inte riskera att avslöja kommunens namn har jag valt att inte uppta handboken i referenslistan.

inte etniskt svenska familjer med denna familjestruktur som socialsekreteraren avser, utan denna våldsfixerade patriarkala ordning finns i Irak, inte i Sverige, vilket gör att socialsekreterarens världsbild har drag av orientalism (Said 2000/1993). Orientalism sågs av Said från början som ett sätt att förhålla sig till orienten och då speciellt det som är annorlunda jämfört med oss själva. Bilden av det främmande används för att kunna visa på den egna överlägsenheten även om motbilden av det främmande baseras på klyschor eller stereotyper. Dessa drag framträdde inte bara hos socialsekreterarna utan också i ett senare avsnitt i nämnda handbok, där det poängteras att hedersrelaterat våld inte är ett universellt problem utan återfinns i *vissa regioner i världen*.

I intervjuerna med respondenterna är det de kollektiva inslagen ett av de kriterier som lyfts fram för att särskilja hedersrelaterat våld från våld i nära relationer, vilket till exempel socialtjänsten och kvinnojouren behöver ta hänsyn till i sina riskbedömningar. Respondenten från kvinnojouren berättade att verksamheten använder sig av två olika bedömningsmanualer – FREDA och PATRIARK. Den förra är en manual som har utvecklats av kriminologiprofessorn Henrik Belfrage och utges i samarbete med Evidensbaseradkrim, som är ett privat företag som erbjuder utbildningar i risk- och hot samt konsultationer i ärenden gällande dessa områden. Manualen som företaget har arbetat fram består av checklistor som ska hjälpa till vid professionellas riskbedömning och är särskilt framtagen för hedersrelaterat våld. Även om PATRIARK används av både socialtjänsten och polisen, så har inte Socialstyrelsen kvalitetsgranskat den (Socialstyrelsen 2015), varför det måste sägas vara anmärkningsvärt att den ändå används som bedömningsinstrument. Att tänka i termer av risk är något som tar upp stor plats i bedömningen huruvida det är hedersrelaterat våld eller inte. Det är också en fråga som tar stor plats i intervjuerna och socialsekreterarna beskriver att det finns många aspekter att ta hänsyn till i bedömningen:

... ju fler risker desto mer tänker kanske vi heder, hur ser våldet ut, vem utövar våldet, kommer det från alla eller kommer det från en person, finns det ett kollektiv bakom eller är det pappa som eller mamma, pappa och mamma som är väldigt fysiska mot sina barn och slår dem...

(Socialsekreterare 2)

Handboken är framtagen av landstinget tillsammans med det hedersnätverk som sedan några år tillbaka finns inom den aktuella kommunen. Handboken vänder sig till aktörer inom kommunen som kan tänkas komma i kontakt med och bidra i arbetet mot hedersrelaterat våld.

Handboken är ett sätt att implementera den samlade kunskapsbilden och ge en gemensam grund att utgå ifrån. Att handboken har givit avtryck i de olika verksamheterna framträder tydligt i mina intervjuer. På frågan om vilken definition som respondenterna utgår från, så tar flera av dem fram handboken och visar hur man resonerat. Detta fick mig att undra huruvida de använde sig av handboken på ett oreflekterat sätt – att slå upp i och finna ”svar” på alla frågor – eller om intervjupersonerna hade egna definitioner på hedersrelaterat våld. När jag började fråga lite kring detta visade det sig att respondenterna ofta hade en ”egen” definition på detta fenomen. Informanten från kvinnojouren berättar följande hur verksamheten på jouren hade diskuterat inför vår intervju:

Alltså, när man tänker på... vi pratade nyligen om det... hedersrelaterat och så där... egentligen är det så att allt... våld som våld, allt är ju våld på något sätt och det är ju oftast... (Kvinnjour)

På samma sätt hade Ungdomsmottagningen haft en diskussion inför intervjun, då personalen har diskuterat alternativa definitioner:

... vi har ju hederskulturer i Sverige också, allt våld mot kvinnor är kanske en typ av heder, män som misshandlar sin sambos, fruar, partners för att de vill lämna dem och... men vi tänker och pratar bara heder som finns i andra kulturer där det är den här oskuldsnormen och allt det är men egentligen... vi har ju haft den hedersproblematiken tidigare i vårt samhälle ju och den finns kvar på visst sätt ändå och jag tycker att allt våld mot kvinnor om det är heder, uttalad heder eller om det är att man utsätter någon för påtryckningar och våld för att få sin väg... (Barnmorska)

Barnmorskan förmedlar här två alternativa tolkningar: att *allt* våld som riktas mot kvinnor kan ses som hedersrelaterat, men som jag ser det menar hon indirekt att förövaren måste vara en man. Men hon antyder också att när vi tidigare i det västerländska samhället har haft en hedersproblematik, så har vårt samhälle utvecklats förbi detta och västvärlden står nu över detta enligt respondentens uppfattning.

Skillnaden mellan oss i västvärlden och hederskulturer synliggörs i citatet nedan där respondenten från kvinnojouren tar för givet att hon och jag har en gemensam förståelseram för skillnaderna, där det annorlunda tas för givet som ett utslag av osvenskt beteende och att det är så uppenbart att det egentligen inte behöver någon närmare förklaring:

Definition på hedersrelaterat våld... ja, du... men vi pratar mycket om att det är strukturellt, att det är familjen som utövar våldet och det är en form av bestraffning som accepteras utifrån kulturella... nu hittar jag inte ordet... du förstår vad jag menar... man använder kulturen... alltså... man använder... man legitimerar våldet på ett annat sätt. (Kvinnojour)

Även barnmorskan på Ungdomsmottagningen pekar på att:

... en kvinna kan aldrig upprätthålla sin heder utan hon kan bara upprätthålla hedern åt en man och det är så främmande för oss i västvärlden så att man kan inte ta in det. (Barnmorska)

Uttalandet tyder på att även om hon tidigare under intervjun hade resonerat om att allt våld mot kvinnor kan ses som hedersrelaterat våld, så kan vi i västvärlden aldrig riktigt förstå mekanismerna bakom hedersrelaterat våld utan det är som hon säger ”så främmande” för oss i västvärlden. Denna våldsform utgjorde enligt henne en grundläggande skillnad mellan ”vi och dom”. Alinia och Ålund (2011) diskuterar med hjälp av Kurkiala hur man tenderar att skylla ”svenskt” våld på sociala faktorer och på så vis förringas, medan hedersvåld är kopplat till ”invandrare” (från den muslimska världen). Genom denna uppdelning sker ett slags kategorisering och gradering av hur illa våldet framstår i samhällets ögon.

Hur ser samverkan ut?

Av intervjuerna framgår att kommunens hedersnätverk har funnits under flera år men verksamheten bedrevs tidigare på sparlåga, lite trevande eftersom det enligt respondenterna saknades tillräckligt med kunskap om hedersrelaterat våld. Under 2012 inträffade en allvarlig hedersrelaterad händelse i kommunen, ett mord på en ung kvinna, vilket gjorde att kommunen kände sig tvingad att agera efter externt tryck, bland annat efter initiativ från Socialstyrelsens sida. För kommunen gällde det nu att få hedersnätverkets arbete formaliserat och effektiviserat. Grape (2006, s. 49) menar att externa krafter, som exempelvis politiska påtryckningar, är en av de viktigaste förklaringarna bakom de ökande samverkansformerna på olika kommunala nivåer och det verkar även gälla i detta fall.

Att definitionen av hedersrelaterat våld har påverkat vilka aktörer som är viktiga kan man se i hur man har resonerat kring vilka aktörer som ska räknas som nyckelaktörer. Verksamhetschefen förtydligar på en direkt fråga hur man väljer ut nyckelaktörer i nätverket:

Nej, det är inte ens frivilligt höll jag på att säga utan det är få utvalda. (Verksamhetschef)

Som nyckelaktörer har det till nätverket valts ut företrädare från socialtjänsten och kuratorer på två skolor. Kuratorerna ingår i nätverket utifrån att de har upplevt många hedersrelaterade ärenden. Skolkuratorn och verksamhetschefen förklarar detta med att kommunen är väldigt segregerad och på dessa skolor är andelen elever med utländsk bakgrund väldigt hög. Den kulturalistiska definitionen på hedersrelaterat våld gör att vissa skolor väljs bort och ses som mindre aktuella och valet av skolor motiveras därigenom. Samtidigt vill verksamhetschefen lämna öppet om skälet till att dessa kuratorer ingår i hedersnätverket – enligt denna chef har kuratorerna en särskild kompetens att identifiera dessa tjejer, och att det kanske inte hade så mycket med elevernas bakgrund att göra. Detta uttalande blir motsägelsefullt under intervjun med en skolkurator – som inte ingår i nätverket – och som uttrycker en frustration över att inte fått ut vad hon velat av nätverket:

Jag tyckte det var svårt med de frågorna för att ringa in om det handlar om heder samtidigt känner jag att det är egentligen inte min uppgift i skolan att avgöra det utan det är socialtjänsten, kände jag. (Skolkurator)

Denna respondent arbetade inte som skolkurator vid en av de skolor som är representerade i nätverket. När det stod klart inför ett misstänkt hedersärende upplevde hon att skolan stod villrådig och att hon skulle behöva hålla i detta ärende utan att egentligen ha kompetens för detta. Genom att skolkuratorn stod utanför nätverket hade hon inte heller tillgång till den kompetens som upparbetats inom nätverket. Frågorna som hon hänvisar till i ovanstående citat är samma som ingår i handboken, vilka hon upplevde som otillräckliga för att bedöma huruvida det i det aktuella fallet handlade om hedersrelaterat våld eller inte. Det framstår inte som helt klart under intervjun huruvida kuratorn önskar vara delaktig i nätverket, men det är tydligt att nätverkets bristande tillgänglighet var ett problem enligt denna kurator:

... men det jag saknade är att det finns inga telefonnummer till dem du kan vända dig till i den här gruppen och det ville dem inte ha med för att skydda sig som grupp liksom och det hade kanske inte behövt stå i den men det borde man ha fått, kontaktuppgifter när man behöver rådfråga... (Skolkurator)

Tanken med nätverket är att det ska vara tillgängligt för alla som har behov av det och alla respondenterna hade antingen varit representanter i nätverket eller så kände de till vilka i deras verksamhet som nu var det. Kuratorns uttalande tyder på att även om nätverket är välkänt inom kommunen, men står någon utanför så man svårt att se att man är en del av det.

På min fråga om inte fanns en risk att man inte upptäckte utsatta tjejer vid de skolor som inte bedömdes vara högaktuella (beträffande förekomsten av hedersvåld), så förklarar verksamhetschefen följande:

Ja, det är det ju alltid... man är ju... nu när vi körde kärleksveckan på en av våra skolor där det bara... går svenska barn nästan... eller... där det inte förekommer hedersrelaterat våld eller så...
(Verksamhetschef)

Genom att hålla sig till den definition som jag redogör för inledningsvis i detta kapitel, så håller verksamhetschefen med om att denna risk visserligen var en realitet, men hon rättfärdigar ändå urvalsprincipen till nätverket med att problemet är större på andra skolor där majoriteten av elever inte är etniska svenskar. Hennes rättfärdigande kan ses mot bakgrund av vad Scott och Lyman (2013/1968) benämner för accounts, dvs. när någon handläggare eller beslutsfattare inom t.ex. socialtjänsten ”ställs tills svars” för en viss handling eller ett beteende försvarar sig denne genom att rättfärdiga eller ursäkra det som inträffat.

Genom att begränsa det primära nätverket till att enbart avse tjänstemän som definieras som mer eller mindre viktiga aktörer, så ökar förutsättningarna för det som inom nyinstitutionell teori benämns för lösa kopplingar. För de aktörer som *inte* ingår i det primära nätverket kan detta ses som en naturlig strategi. Genom att deras verksamhet endast kommer i kontakt med nätverket genom de utbildningsdagar som erbjuds så kan kommunen visa upp förekomsten av ett nätverk, men som i flera kommunala organisationer troligtvis bara blir ett deltagande i teorin och som inte lämnar några avtryck i den dagliga verksamheten. Boxenbaum och Jonsson (2008, s. 88) resonerar huruvida lösa kopplingar är hållbart över tid vilket citatet av kuratorn nedan tyder på att en lös koppling är bara möjlig så länge medlemmarna i en organisation är villiga att tillåta det.

... till slut så gick det inte längre och jag fick helt enkelt köra ner med henne och hon blev placerad. (Skolkurator)

Situationen som skolkuratoren pratar om handlar om en tjej som hon misstänkte vara utsatt för hedersrelaterat våld och kuratorn upplevde inte att nätverket fyllde någon funktion, utan till slut fick hon i brist på respons ta saken i egna händer och köra ner flickan till socialtjänstens kontor. Genom att frångå rutinerna accepterade hon inte längre den roll som hon hade i nätverket och utmanade samtidigt socialtjänstens expertroll.

På lika villkor?

En omstrukturering på nätverket i kommunen är på väg att genomföras och som verksamhetschefen motiverar på följande sätt:

... för vi blev så många i nätverket också och då har vi bestämt att... det stora nätverket har vi inte börjat med men vår tanke är så här att det stora nätverket med alla representanter då, skola, socialtjänst alltså alla då, polis och mödravård och så vidare och så vidare och då träffas vi två tre gånger per termin (...) Sen i det mindre nätverket där sitter bara socialtjänst och skola med och vem som helst kan aktualisera ett ärende till det nätverket så då har vi som ett minisamråd.

(Verksamhetschef)

Verksamhetschefens utsaga tyder på att alla representanter inte deltar på samma villkor och att de har olika status i nätverket. Det var enligt verksamhetschefen nödvändigt att de som är ”experterna”, dvs. skola och socialtjänst, blir en egen sluten grupp med konsultationsroll i nätverket. Grape (2006, s. 53-54) menar att verksamheter har olika domäner, dvs. olika aktivitetsområden och därmed olika målsättningar för målgruppen i fråga. En hög grad av domänkonsensus mellan aktörerna kännetecknas av en hög integrationsnivå hos dessa (ibid., s. 58). Det fanns en önskan hos de involverade att samverka och man såg fördelarna med att samverka. Det är dock tydligt att domänkonsensus inte enbart behöver betyda att de olika aktörerna anser att ansvarsfördelningen i samverkan är den bästa, utan den kan vara ett uttryck för en rationell myt (Meyer & Rowan 1977), där socialtjänstens roll får stor betydelse. Detta blir även ett sätt att definiera rollerna mellan de olika aktörerna, vilket märks tydligt i intervjuerna där alla respondenterna verkar se sig själva som socialtjänstens förlängda arm.

Intressant nog förefaller alla representanterna ha en annan bild av de andra aktörerna jämfört med vad de själva ger uttryck för. Exempelvis visar citatet nedan vilka aktörer som representanten från kvinnojouren uppfattar vara viktiga i arbetet med hedersrelaterat våld:

... kuratorerna tror jag kan ha väldigt nytta av den i sitt arbete, de är de som oftast träffar dem på skolorna eller ungdomsmottagningarna. (Kvinnojour)

Kuratorn verkar se sin roll i arbetet mer som ett led på vägen:

... vi kan bara samla in svaren men vi kan ju inte... det är ju inte vi som ska göra bedömningen det är ju socialtjänsten, så är det ju. (Skolkurator)

Respondenterna från socialtjänsten verkar hålla med om att det är tvunget med denna uppdelning av hedersnätverket för att undvika att allt för många ”öron” hör när man diskuterar konkreta ärenden. Även om det aldrig sägs rakt ut så antyds därigenom att det finns en misstänksamhet mellan de olika aktörerna och på detta sätt har man kommit på ett sätt att begränsa antalet aktörer som får ingå i det primära nätverket. En av socialsekreterarna berättar följande:

... att även om vi alla har sekretess så kan det hända att sekretessen... eh... man pratar med sin kol... ”jag är skolkurator och jag pratade med en annan skolkurator”. Nej. För det ska vara... man har väldigt... att hålla stenhårt på sekretessen. (Socialsekreterare 2)

Socialsekreteraren diskuterar här en typ av rättfärdigande på grund av att den som handlingen är riktad mot får skylla sig själv, ett resonemang som också kan ses som ett utslag av accounts (Scott & Lyman 2013/1968). Även om det inte sägs explicit så visar citatet att aktörer tidigare har gjort ett övertramp och därför behöver man en annan struktur på nätverket som endast låter de som kan förväntas acceptera uppsatta ramar att ingå i den slutna gruppen med nyckelpersoner. I citatet används skolkuratorerna som exempel, men dessa ingår i det lilla nätverket och borde därför räknas som ”pålitliga” i sammanhanget vilket kan tolkas som att det tidigare varit problem i samverkan något som dock förnekas av samtliga respondenter.

Hur ser man på sin egen och andras roll i samverkan?

Danermark och Kullberg (1999) menar att för att samverkansarbetet ska bli framgångsrikt krävs en tydlig rollfördelning där alla vet vem som ska göra vad och vem som har ansvar för vad. Intressant nog verkar socialtjänsten vara den aktör som har den klaraste uppfattningen om sin egen roll i samverkansarbetet, medan barnmorskan verkar uppleva en tveksamhet om sin egen roll:

... vi är ju med på mötena och sitter med och lyssnar och har gått på utbildningar. Min roll känner jag väl är att uppmärksamma och även att mina kolleger uppmärksammar liksom är vaksamma så att vi kan hjälpa de tjejerna som behöver hjälp. Så att någon större roll än så har vi inte så det är väl kanske... (Barnmorska)

Samma uppfattning ger skolkuratoren uttryck för:

... och där känner jag att jag hade inte kunnat bidra med någonting i det nätverket om det var det det handlade om, i dagsläget för jag har för lite kunskap om hedersproblematik. För mig handlar det om... och jag behöver ha in kunskap för att om vi ska komma igång med ett arbete här på skolan men då krävs det att det är prioriterat uppifrån för vi får ju våra områden från rektorerna... (Skolkurator)

Att socialtjänsten verkar vara klarast över sin egen roll kan ses som att samverkan kännetecknas av det som Westrin (1986) benämner för koordination. Socialtjänsten kan jämföras med den specialistläkare som Westrin exemplifierar med när vårdcentraler skickar remisser till, men här är socialtjänsten slutstationen och barnmorskans och skolkuratorns roll är att fånga upp flickor som misstänks utsättas för hedersrelaterat våld och slussa dem vidare i systemet.

I citatet ovan beskriver även kuratorn en effekt av att inte vara direkt involverad i nätverket genom att peka på att hon känner att hon har för lite kunskap kring hedersrelaterat våld vilket kan tolkas som att nätverket inte har fyllt sin funktion. Även detta tyder på att den samverkan som görs är mer koordination än kollaboration (Westrin 1986). Men även genom att peka på att det är rektorerna som bestämmer vad som ska prioriteras i skolan kan det finnas svårigheter att få till en fungerande samverkan.

Ett av syftena med att samverka genom nätverket är att sprida kunskap om hedersrelaterat våld, varför det blir motsägelsefullt när socialsekreterarna antyder att kunskapen inte finns fullt ut i kommunen vilket gör att de enligt dem själva får gå in i en "expertroll":

... vi kanske i socialtjänsten så kan vi nog bli lite inputtade i olika diskussionsgrupper eller samrådsgrupper för att stötta våra kolleger som kanske inte har den här kunskapen i grunden. (Socialsekreterare 2)

Alla aktörer som ingår i nätverket sitter inte med samma kunskap, vilket gör att socialsekreterarna får en expertroll och därmed tolkningsföretråde till hur dessa ärenden ska hanteras. Johansson (2011) framhåller att inom ramen för samverkan har oftast en aktör större tolkningsföretråde vilket skulle kunna bidra till varför socialtjänsten är den myndighet vars ord väger tyngst. Att aktörerna har olika uppdrag och framför allt befogenheter väger tungt i detta sammanhang. Johansson menar att de olika regelverken speglar organisatoriska logiker men även aktörernas befogenheter inom en organisation spelar roll i diskussionen om tolkningsföretråde.

På frågan om socialsekreterarna skulle vilja vara mer delaktiga i det förebyggande arbetet får jag svaret:

... Vi jobbar med det förebyggande också men kanske inte i den utsträckningen och frågan är om vi ska göra det eller om det är andra aktörer, för vår förvaltning är stor som jobbar med många inriktningar av socialt arbete... (Socialsekreterare 2)

Jag upplevde att detta var ett känsligt ämne för socialsekreterarna och att man inte gärna ville öppna upp för möjligheten att de skulle gå utanför den rollen som de har idag. Som möjliga andra aktörer nämndes frivilligorganisationer, men socialarbetarna gick inte in på hur detta arbete skulle genomföras i praktiken.

Effekterna av samverkan

Det har inte i någon av intervjuerna framkommit några negativa effekter av samverkan utan istället verkar det vara två aspekter som är de huvudsakliga effekterna av nätverkets arbete – spridning av kunskap och den handbok som har publicerats. Framför allt ses handboken som ett viktigt verktyg i arbetet med hedersrelaterat våld, vilket citatet nedan får illustrera:

Det är något som har gjort att det har spridit sig till andra, att det finns en handlingsplan man kan vända sig till. Det finns tydligt... det finns till exempel tydligt vilka frågor man kan ställa, hur man kan hantera en sådan situation, hur man ska göra och så. Så det tror jag. (Barnmorska)

Men verksamhetschefen menar att även om kunskapsspridningen är viktig, så antyder hon att relationen mellan de som ingår i nätverket har förbättrats och på så sätt kan man agera snabb-

bare. Detta kan tolkas som att genom nätverket har det skapats en tillit mellan aktörerna vilket i sin tur leder till minskat revirtänkande vilket framgår av citatet nedan:

... Jag tänker så här att vi sprider kunskapen när vi... ja, spridningen av kunskap, det är det allra viktigaste och att vi kan agera snabbt. Det är ju också så här att vi är ganska trygga med varandra i nätverket och så, och kan agera snabbt när det är något. (Verksamhetschef)

Revirtänkande är något som Danermark (2005) beskriver som ett hinder för samverkan men det framgår inte om verksamhetschefen avser de aktörer i det lilla exklusiva nätverket eller det större där alla instanser ingår. Att samverkan har lett till att aktörerna som är involverade känner sig tryggare med varandra var det som framhölls. Ingen direkt effekt gentemot de flickor som nätverket riktas mot utöver kunskapsspridningen och förmåga att agera snabbt lyfts fram. Detta är något som även motsägs av skolkuratorn som jag skrivit om tidigare då hon upplevde både brister i kunskap och snabbt agerande. Att de i nätverken känner sig trygga med varandra motsägs dock av skolkuratorn som på frågan om hon får ut vad hon behöver av nätverket och om nätverkets effekter svarar:

... det får jag ju inte när jag inte kan vända mig till det personligen. Jag ringde ju min kollega som jag vet sitter med och vår skolsköterska och de sa ju att det är socialtjänsten som ska ta det direkt och gör de inte det så måste du stå på dig... (Skolkurator)

Detta får mig att tolka att samverkan beskrivs som bra av dem som ingår i den innersta kretsen av nätverket medan andra har svårt att se funktionen.

7. Avslutande reflektioner

I min studie har jag försökt att besvara mina frågeställningar om hur samverkan beskrivs och upplevs av representanter för socialtjänsten, skolan, kvinnojour och ungdomsmottagningen. Syftet är inte att göra en utvärdering av hur samverkan fungerar, även om det är svårt att inte hamna i de tankarna.

Alla respondenter beskriver att samverkan kring hedersrelaterat våld är högst aktiv genom det hedersnätverk som finns i kommunen. Genomgående upplever de att samverkan fungerar bra och att nätverket fyller sin funktion. Den intervjuade kuratorn bryter dock mot mönstret och anför starkt kritiska synpunkter för verksamheter och tjänstemän som inte ingår i det primära nätverket.

Det som framgår i min analys av empirin är att samverkan och nätverket som beskrivs i intervjuerna inte matchar hur det beskrivs i litteraturen. Det som beskrivs för mig i intervjuerna har jag svårt att se som samverkan, utan jag tolkar istället nätverket som en slussverksamhet till socialtjänsten, vilket stärks av hur respondenterna från ungdomsmottagning och skola beskriver sin roll i nätverket. Samverkansarbetet såsom det beskrivs för mig verkar missa poängen med att alla aktörer har något att bidra med. När socialtjänsten sitter med makten att bestämma om insatser för dessa tjejer, så missas det att många av dessa tjejer kommer till deras kännedom via de andra aktörerna som ofta verkar stå för insamlandet av den information som behövs i bedömningen och man är beroende av varandra för att nå målgruppen.

Olika uppdrag för de intervjuade myndigheterna verkar bidra till att samverkansformen ser ut som den gör, även om inte respondenterna nämner det som ett problem. För dem verkar det vara det självklara sättet att samverka, och därmed blir det enligt min mening ett hinder för att alla ska kunna delta på samma villkor.

Att övriga respondenter verkar nöjda med nätverket kan bero på att de är tillfredsställda med den roll som de har inom nätverket och att de har kommit i kontakt med hedersproblematik tidigare i sitt arbete och därför känner sig tryggare. Den intervjuade kuratorn däremot stod plötsligt inför en problematik hon inte behövt möta tidigare. Här blir konsekvenserna när man utgår från ett perspektiv tydliga – problemet dyker upp där det inte borde göra och man står handfallen och vet inte hur man ska agera.

Hur väl motsvarar då kommunens samverkan de mål som finns uppsatta i socialtjänstlagens 5 kap. 1a §? Dessa anger enbart att samverkan ska ske med andra aktörer, men det står inget i lagtexten om hur denna samverkan ska se ut eller utformas. Så genom tillkomsten av nätverket kan man ur ett snävt perspektiv anse att målen visserligen är uppfyllda, men om vi utgår från hur samverkan beskrivs av Westrin (1986) är samverkan kanske inte rätt ord i detta sammanhang utan snarare kollaboration där de olika verksamheterna kan ses som en sluss till socialtjänsten utan någon större egentlig samverkan.

Jag skrev i kapitlet om min teoretiska ram om begreppet isomorfism med tanke om att detta var något som skulle bli synligt i intervjuerna. Så blev inte fallet, utan istället lyste det med sin frånvaro. Jag tror däremot att om jag hade gjort samma studie i flera olika kommuner så hade jag sett tendenser till detta, eftersom alla kommuner har samma tryck på sig att samverka. Att bara undersöka *en* kommun är helt enkelt ett för begränsat empiriskt material för att kunna se tendenser på exempelvis mimetisk isomorfism.

Referenslista

- Aftonbladet (2002) *Fadimes tal i riksdagen den 20 november 2001*. Återgivet i sin helhet i AB 3.2.2002.
- Ahrne, Göran, Christine Roman & Mats Franzén (1996) *Det sociala landskapet – en sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal*. Göteborg: Korpen.
- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i Kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Alinia, Minoo (2011) Den jämställda rasismen och de barbariska invandrarna: ”hedersvåld”, kultur och skillnadens politik. I: Carina Listerborn, Irene Molina & Diana Mulinari (red.) *Våldets topografier – betraktelser över makt och motstånd*. Bokförlaget Atlas: Stockholm.
- Axelsson, Runo & Susanna Bihari Axelsson (2013) Samverkan som samhällsfenomen – några centrala frågeställningar. I: Runo Axelsson & Susanna Bihari Axelsson (red.) *Om samverkan – för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.
- Björktomta, Siv-Britt (2013) *Om patriarkat, motstånd och uppbrott – tjejers rörelser i sociala rum*. Doktorsavhandling. Égalité: Malmö.
- Boxenbaum, Eva & Stefan Jonsson (2008) Isomorphism, Diffusion and Decoupling. I: Roystone Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. SAGE Publications: London.
- Brottsförbyggande rådet, Brå (2012) *Polisens utredningar av hedersrelaterat våld*. Stockholm: Brå
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014) *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Stockholm: Brå.
- Brottsförebyggandet rådet, Brå (2015) ><http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/kvinnomisshandel.html>< (Hämtad 2015-04-20)
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber.
- Carbin, Maria (2010) *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- Danermark, Berth (2005) *Samverkan – Himmel eller helvete?* Malmö: Gleerups Utbildning.
- Danermark, Berth & Kristian Kullberg (1999) *Samverkan - välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla, Thomas Kalling & Alexander Styhre (2006) *Organisation och organisering*. Malmö: Liber.

- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2011) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Grape, Ove (2006) Domänkonsensus eller domänkonflikt – integrerad samverkan mellan myndigheter. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson. *Organisation och omvärld*. Lund: Studentlitteratur.
- Gruber, Sabine (2011) Nationella föreställningar och gränser i skolans insatser mot ”hedersrelaterat” våld. *Nordic Studies in Education*, vol 31, s.149-164.
- Hanberger, Anders, Eva Wikström & Medhi Ghazinour (2006) *Regeringens insatser mot hedersrelaterat våld – en utvärdering av samverkansprojekt: delrapport 1*. Umeå: Umeå centre for Evaluation Research Evaluation, Umeå universitet.
- Hanberger, Anders, Mehdi Ghazinour & Gunilla Mårald (2008) *Regeringens insatser mot hedersrelaterat våld 2003-2007 – Slutrapport från den nationella utvärderingen*. Umeå: Umeå centre for Evaluation Research Evaluation, Umeå universitet.
- Hellgren, Zenia & Barbara Hobson (2008) Cultural dialogues in the good society: the case of honour killings in Sweden. *Ethnicities*, vol. 8 nr 3, s. 385-404.
- Hälso- och sjukvårdslagen, SFS 1982:763.
- Johansson, Susanna (2011) *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. Doktorsavhandling. Lund: Rättssociologiska enheten, Lunds universitet.
- Kulwicki Dervartanian, Anahid (2002) The practice of honor crimes: a glimpse of domestic violence in the arab world. *Issues in Mental Health Nursing*, vol. 23, s. 77-87.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, Marcus, Stina Holmberg, Ylva Hartmann Lennartsson & Amanda Netscher (2010) *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Brå.
- Löfström, Mikael (2013) Samverkansprojekt – om att konstruera gränser. I: Runo Axelsson & Susanna Axelsson Bihari (red.) *Om samverkan – för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.
- Malterud, Kirsti (2014) *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Markström, Urban (2003) *Den svenska psykiatrireformen. Bland brukare, eldsjälar och byråkrater*. Doktorsavhandling. Umeå: Boréa.
- Meyer, John W. & Brian Rowan (1977) Institutionalized Organizations: Formal Structures as Myth and Ceremony. *The American Journal of Sociology*, vol. 83 nr 2, s. 340–363.

Nationellt centrum för kvinnofrid (2014)

>http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck_Kunskapsbankens_ammesguide />
(Hämtad 2015-04-08)

Nilsson, Agneta (2010) *Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och möjligheter*. Stockholm: Skolverket.

Polislag, SFS 1984:387.

Rafferty, Yvonne (2013) International Dimensions of Discrimination and Violence against Girls: A Human Rights Perspective. *Journal of International Woman Studies*, vol.14 nr 1, s. 1–5.

Regeringens skrivelse 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*.

Runquist, Weddig (2012) *Legitimering av tvångsvård. Klienter och deras socialsekreterare om LVM*. Doktorsavhandling. Malmö: Égalité.

Røvik, Kjell Arne (2000) *Moderna organisationer – trender inom organisationstänkandet vid millennieskiftet*. Malmö: Liber.

Said, Edward W. (2000/1993) *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.

Scott, Marvin B. & Stanford M. Lyman (2013/1968) Accounts. I: Katarina Jacobsson & David Wästerfors (red.) *Från klarhet till klarhet. Lysande texter för sociologisk forskning*. Malmö: Égalité. [Ursprungligen publicerad i *American Sociological Review*, vol. 33 nr 1, s. 46–62].

Schyttler, Astrid, Sara Högdin, Mariet Ghadimi, Åsa Backlund & Devin Rexvid (2009) *Oskuld och heder En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms stad.

Schlytter, Astrid & Hanna Linell (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie av omhändertagna flickor*. Sollentuna: FoU Nordväst i Stockholms län.

Skollagen, SFS 2010:800.

Socialstyrelsen (2015)

><http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialtarbete/patriark>< Hämtad: 2015-04-29

Socialtjänstlagen, SFS 2001:453.

Stern, Charlotte (1999) Nyinstitutionell organisationsteori. I: Göran Ahrne & Peter Hedström (red.) *Organisationer och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Stranegård, Lars & Ulla Eriksson-Zetterquist Ulla (2011) *Organisering*. Malmö: Liber.

- SOU 2014:49. *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete.*
Betänkande av Nationella samordnaren mot våld i nära relationer.
- Thornton, Patricia H. & William Ocasio (2008) *Institutional Logics*. I: Greenwood Royston, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.) *The SAGE handbook of Organizational Institutionalism*. London: SAGE Publications.
- Ungdomsstyrelsen (2010) *Gift mot sin vilja*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Westrin, Claes-Göran (1986) Social och medicinsk samverkan – begrepp och betingelser. *Socialmedicinsk tidskrift*, nr 7.
- Vetenskapsrådet (u.å) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wikan, Unni (2004) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront.
- Ålund, Aleksandra & Minoo Alinia (2011) I skuggan av etno-kulturella stereotypier; Perspektiv på forskning om genus, jämställdhet och etniska relationer i Sverige, *Sociologisk forskning*, nr 2, s. 43-64.

Bilaga 1

Hej,

Jag genomgår för närvarande sjätte terminen på socionomprogrammet vid Lunds universitet, och skall nu skriva mitt självständiga examensarbete ("C-uppsats"). Syftet med studien är att undersöka hur socialtjänst, skola, ungdomsmottagning och kvinno-/tjejjour samverkar kring hedersrelaterat våld.

Min önskan är därför att få genomföra enskilda intervjuer med professionella som arbetar inom dessa myndigheter. Om möjligt önskar jag genomföra dessa intervjuer under perioden V17-18. Intervjuerna beräknas ta cirka 30 minuter.

Vid genomförandet av studien kommer jag att beakta Vetenskapsrådets forskningsetiska principer som i korthet innebär följande:

- Din medverkan är frivillig och du kan när som helst välja att avsluta din medverkan eller avstå från att svara på en fråga under intervjun.
- Intervjupersoner och kommunen kommer att avidentifieras så långt det går i uppsatsen. Ingen obehörig kommer att ta del av intervjumaterialet eller få vetskap om vem som sagt vad under de enskilda intervjuerna.
- Intervjun kommer att spelas in och transkriberas av mig. Efter godkänd examination kommer allt inspelat material och intervjuutskriften att förstöras.

Jag hoppas att du finner mitt tema intressant och att du kan tänka dig att medverka i min studie och låta dig intervjuas. Du är välkommen att kontakta mig per telefon eller e-post för att boka tid för en intervju och/eller för att kontakta mig om något framstår som oklart eller om du önskar kompletterande upplysningar.

Du kan nå mig på följande e-postadress eller telefonnummer: e-post: soc12amo@student.lu.se eller telefon 0722-055 614. Universitetslektor Weddig Runquist vid Socialhögskolan är min handledare och han nås på e-postadress: weddig.runquist@soch.lu.se eller mobil 072-307 65 65.

Hälsningar

Annica Möllerstedt

Bilaga 2

Intervjuguide socialtjänst

Bakgrundsfrågor

Vad har du utbildningsbakgrund?

Hur länge har du arbetat inom just denna verksamhet?

Vad har du för arbetsuppgifter?

Vilken åldersgrupp riktar ni er mot?

Hur länge har du arbetat med frågor som rör hedersrelaterat våld mot unga kvinnor i kommunen?

Någon annanstans?

Hur har ni organiserat arbetet med hedersrelaterat våld inom förvaltningen?

Hedersrelaterat våld – innebörd, omfattning, förklaringar

Hedersrelaterat våld är ett omtvistat men också ett vagt begrepp. Vad lägger du själv i begreppet? På vilket sätt vet du att det handlar om hedersrelaterat våld och inte t.ex. ”våld i nära relationer”?

Har det betydelse i den fortsatta handläggningen att ni betraktar något som ett utslag av hedersrelaterat våld och inte annan typ av våld? På vilket sätt? Exemplifiera!

Skiljer sig era insatser beroende på HUR ni kategoriserar våldsformen? Exemplifiera!

Finns det fall där ni *misstänker* hedersrelaterat våld? Vad baserar i så fall dessa misstankar på?

I många fall finns det en uttalad misstanke?

Utgår du från något särskild förklaring till vad som ligger bakom hedersrelaterat våld? Tror du att denna förklaring styr socialtjänstens val av insatser? Kan du ge exempel?

Hur många fall av konstaterat eller misstänkt hedersrelaterat våld har du själv kommit i kontakt med här i kommunen?

Socialtjänstens handläggning

Vem tar initiativ till kontakten?

Har kommunen en handlingsplan som ni utgår från i ärenden som dessa? Vad innebär den? Hur pragmatiska är ni i förhållande till planen?

Kan du utifrån ett ärende som du har haft berätta om hur går du vidare i arbetet med tjejen efter att det inkommit en anmälan? Vilka kontakter tar du?

Samverkan

Samverkar ni med andra myndigheter kring hedersrelaterat våld? Vilka? Vad innebär denna samverkan? Informell eller formaliserad?

Varifrån kom initiativet till att ni skulle samverka? Finns det vissa aktörer som har större ”makt” än andra? Vilka i så fall?

Påverkas samverkan av personliga kontakter och personliga relationer mellan organisationerna? Om ”ja” på vilket sätt?

Vilken roll har socialtjänsten haft när ni samverkar?

Har det uppstått några svårigheter under samverkansprocessen med andra aktörer? Hur har ni löst dem?

Vilken kompetens upplever du att socialtjänsten kan bidra med i samverkans arbetet?

Har samverkan lett till någon varaktig förändring i arbetet med tjejerna?

Är det något annat du skulle vilja lyfta fram som vi inte berört i intervjun?

Bilaga 3

Intervjuguide kvinnojour

Bakgrundsfrågor

Vad har du för utbildningsbakgrund?

Hur länge har du arbetat vid kvinnojouren?

Vilken åldersgrupp riktar ni er mot?

Skiljer sig ert arbete med unga kvinnor som utsatts för så kallat hedersrelaterat våld från hur ni arbetar med kvinnor som utsatts för annan typ av våld? På vilket sätt /alt. Varför inte?

Kvinnouren är en del av kommunens verksamhet. Är detta en fördel eller nackdel i mötet med de kvinnor som söker sig till verksamheten, t.ex. ert skyddade boende?

Innebörd, omfattning och förklaring

Hedersrelaterat våld är ett omtvistat men också ett vagt begrepp. Vad lägger du själv i begreppet? På vilket sätt vet du att det handlar om hedersrelaterat våld och inte t.ex. ”våld i nära relationer”?

Hur många kvinnor per år möter kvinnojouren där ni vet att det rör sig om hedersrelaterat våld, och i hur många fall finns det en uttalad misstanke?

Hur många fall av konstaterat eller misstänkt hedersrelaterat våld har du själv kommit i kontakt med här på kvinnojouren? Hur har denna kontakt tagits?

Utgår du från något särskild förklaring till vad som ligger bakom hedersrelaterat våld? Tror du att denna förklaring påverkar hur man möter tjejerna? Kan du ge exempel?

Har ni någon handlingsplan att följa i dessa ärenden? Hur ser den ut? Hur flexibla är ni i förhållande till planen?

Hur går ni tillväga om en tjej som utsätts för hedersrelaterat våld kommer till kvinnojouren? Hur går ni vidare i kontakten med tjejen? Vilka kontakter tar ni med t.ex. sjukvården och polisen? Kan du ge ett exempel?

Skiljer det sig i vilken typ av skydd/stöd ni ger beroende på hur ni kategoriserar våldet? Exempel?

Vad är kvinnojourens uppdrag i kontakten med tjejen? Givet av vem?

Samverkan

Samverkar ni med andra myndigheter kring hedersrelaterat våld? Vilka? Vad innebär denna samverkan? Informell eller formaliserad?

Varifrån kom initiativet till att ni skulle samverka? Finns det vissa aktörer som har större ”makt” än andra? Vilka i så fall?

Påverkas samverkan av personliga kontakter och personliga relationer mellan organisationerna? Om ”ja” på vilket sätt? Kan du ge ett exempel på detta?

Vilken roll har kvinnojouren haft när ni samverkar med andra?

Har det uppstått några svårigheter under samverkansprocessen med andra aktörer? I så fall: vilka? Hur har ni löst dem?

Vilken kompetens upplever du att kvinnojouren kan bidra med i samverkansarbetet? Upplever du att den tas tillvara på?

Har samverkan lett till någon varaktig förändring i Kvinnojourens eller andra aktörernas arbete med tjejerna? Vilka i så fall /alt. varför inte?

Tycker du att förutsättningarna för samverkan med andra har förändrats i något avseende under den tid som du har arbetat med dessa frågor? I så fall: på vilket sätt?

Vad kan förbättras i samverkansarbetet med andra aktörer?

Är det något annat du skulle vilja lyfta fram som vi inte berört i intervjun?

Bilaga 4

Intervjuguide skola

Vad har du utbildningsbakgrund?

Hur länge har du arbetat inom just denna verksamhet?

Vad har du för arbetsuppgifter?

Hedersrelaterat våld är ett omtvistat men också ett vagt begrepp. Vad lägger du själv i begreppet? På vilket sätt vet du att det handlar om hedersrelaterat våld och inte t.ex. ”familjevåld”?

Har det betydelse i den fortsatta kontakten att du/ni betraktar något som ett utslag av hedersrelaterat våld och inte annan typ av våld? På vilket sätt? Exemplifiera!

Hur går du vidare i arbetet med flickan sedan?

Finns det fall där ni *misstänker* hedersrelaterat våld? Vad baserar i så fall dessa misstankar på?

Vad lägger i du i avvägningen om det måste göras en orosanmälan? Hur går du tillväga då?

I kommunen finns en handlingsplan för dessa ärenden, vad innebär den i det praktiska arbetet? Hur pragmatiska är ni i förhållande till planen?

Hur hanterar skolan ungdomar som begränsas av hemmet i att delta från skolans alla aktiviteter?

Hur ofta kommer du i kontakt med hedersrelaterat våld?

Samverkar ni med andra myndigheter kring hedersrelaterat våld? Vilka? Vad innebär denna samverkan? Informell eller formaliserad?

Varifrån kom initiativet till att ni skulle samverka? Finns det vissa aktörer som har större ”makt” än andra? Vilka i så fall?

Har det uppstått några svårigheter under samverkansprocessen med andra aktörer? Hur har ni löst dem?

Vilken roll har ni haft i samverkan?

Vad skulle du vilja ha ut av samverkan?

Vilken kompetens upplever ni att skolan kan bidra med i samverkans arbete?

Har samverkan lett till någon permanent förändring i arbetet med ungdomarna?

Vad skulle kunna förbättras i samverkansarbetet med andra aktörer?

Är det något annat du skulle vilja lyfta fram som du inte fått sagt?

Bilaga 5

Intervjuguide ungdomsmottagning

Bakgrundsfrågor

Vad har du utbildningsbakgrund?

Hur länge har du arbetat inom just denna verksamhet?

Vilken åldersgrupp riktar ni er mot?

Hur länge har du arbetat med frågor som rör hedersrelaterat våld mot unga kvinnor i kommunen?

Någon annanstans?

Hur har ni organiserat arbetet med hedersrelaterat våld inom mottagningen?

Innebörd, omfattning och förklaring

Hedersrelaterat våld är ett omtvistat men också ett vagt begrepp. Vad lägger du själv i begreppet? På vilket sätt vet du att det handlar om hedersrelaterat våld och inte t.ex. ”våld i nära relationer”?

Hur många ärenden har ni per år som ni betraktar som hedersrelaterat våld, och hur många all finns det en uttalad misstanke?

Utgår du från något särskild förklaring till vad som ligger bakom hedersrelaterat våld? Tror du att denna förklaring styr socialtjänstens val av insatser? Kan du ge exempel?

Hur många fall av konstaterat eller misstänkt hedersrelaterat våld har du själv kommit i kontakt med här i kommunen?

Vem tar initiativ till kontakten?

Har ni någon handlingsplan att följa i dessa ärenden? Hur ser den ut? Hur pragmatiskt håller ni er till den?

Hur går ni tillväga om ni möter en tjej som ni misstänker utsätts för hedersrelaterat våld? Hur går ni vidare i kontakten med tjejen? Vilka kontakter tar ni?

Skiljer det sig i vilket rådgivning ni ger beroende på hur ni kategoriserar våldet? Exempel

Samverkan

Samverkar ni med andra myndigheter kring hedersrelaterat våld? Vilka? Vad innebär denna samverkan? Informell eller formaliserad?

Varifrån kom initiativet till att ni skulle samverka? Finns det vissa aktörer som har större ”makt” än andra? Vilka i så fall?

Påverkas samverkan av personliga kontakter och personliga relationer mellan organisationerna? Om ”ja” på vilket sätt?

Vilken roll har ungdomsmottagningen haft när ni samverkar?

Har det uppstått några svårigheter under samverkansprocessen med andra aktörer? Hur har ni löst dem?

Vilken kompetens upplever du att ungdomsmottagningen kan bidra med i samverkans arbetet?

Har samverkan lett till någon varaktig förändring i arbetet med tjejerna?

Är det något annat du skulle vilja lyfta fram som vi inte berört i intervjun?

Bilaga 6

Intervjuguide verksamhetschef

Vad har du för utbildningsbakgrund?

Hur länge har du jobbat i denna verksamhet?

Vilka arbetsuppgifter har du?

Hur länge har du jobbat med frågor som rör hedersproblematik i kommunen? Någon annanstans?

Hedersrelaterat våld är ett vagt begrepp, vad lägger du själv i begreppet?

På vilket sätt skiljs hedersrelaterat våld från våld i nära relationer?

Har ni någon förklaringsmodell för hedersrelaterat våld?

I kommunen har ni hedersnätverket, vem tog initiativ till det? Vad var syftet? Har syftet ändrats med tiden?

Vilka aktörer är med i samverkansarbetet? Hur har man valt ut dessa?

Är det frivilligt att vara med i nätverket?

Är det några aktörer ni skulle velat ha med i nätverket som inte är med idag?

Hur har man jobbat för att implementera samverkansarbetet ute i verksamheterna?

Deltar alla aktörer på samma villkor?

Har samverkansarbetet förändrats sedan det startade? På vilket sätt?

Har det uppstått några svårigheter under samverkansprocessen med andra aktörer? I så fall vilka? Hur har ni löst dem?

Har samverkansarbetet lett till någon permanent förändring i arbetet med hedersvåld?

Vad är det viktigaste resultatet av samverkansarbetet?

Vad kan utvecklas och bli bättre i samverkan?

Vad är den största svårigheten i samverkansarbetet?

Har ni fortbildningsinsatser för berörd personal för att få till stånd en gemensam kunskapsbas? Om JA – Varför är det viktigt? Om Nej – Varför inte?